

Oponentský posudok dizertačnej práce

Daniely Vrbovej
Utopie, nebo ztracený ráj?
Texty dánských imigrantů v Argentině
a latinskoamerických imigrantů v Dánsku
a jejich obrazy Dánska

Aktuálnosť predloženej dizertačnej práce potvrdzuje doba sama. Vývoj udalostí v Európe v posledných mesiacoch zaskočil mnohé krajiny a poukázal na to, že problematiku migrácie, prítomnú v dejinách ľudstva odjakživa, dostatočne nereflektovali. Práca, ktorú predložila Daniela Vrbová, na vedeckej rovine a na materiáloch, ktoré sa môžu zdanlivo javiť vzdialené súčasným udalostiam, ukazuje však cestu, ako vnímať a rozumieť tomuto fenoménu.

To, že si česká škandinavistka nevybrala tému dizertačnej práce z kánonu dánskej literatúry, ale siahla po viac-menej exotickej sfére, je síce prekvapivé, ale sympatické. To, že pre tento výber musela splniť predpoklady multiligválnosti (okrem materinského jazyka minimálne troch cudzích jazykov na veľmi dobrej úrovni tak langue ako aj parol), mať odvahu a ochotu podujat' sa na ďaleké výskumné cesty a stúpiť na nevychodené kultúrne a literárne „chodníčky“, vzbudzuje rešpekt a obdiv. Okrem toho sa doktorandka jednoznačne a s dostatočným sebedomím rozhodla napísať svoju prácu v intenciách moderných teórií o kultúre, spojených s kultúrnymi obratmi v jednotlivých spoločenských disciplínach (cultural turn), ktoré pozorujeme v posledných desaťročiach a ktoré pomaly (často až príliš pomaly) prenikajú aj do oblasti literárnej vedy. Tento prístup vysoko oceňujem a myslím si, že práve vďaka nemu, vznikla z pera Daniely Vrbovej moderná vedecká práca odkazujúca na potreby rozširovania hraníc predmetu literárnovedného výskumu.

Samotná práca je nezvyčajne (a myslím si, že aj zbytočne) objemná. Čistý text má viac ako 300 strán, nehovoriac o najmenšom riadkovani poznámkového aparátu a prekladov. Doktorandka si text rozdelila do dvoch základných častí – teoretickej a praktickej. Teoretická časť sa dá vnímať ako istá predpríprava pre pochopenie spracovania témy v praktickej časti, priblíženia historického kontextu, chápania migrácie do a z Argentíny/Latinskej Ameriky/, používania terminológie a metodologického a metodického ukotvenie témy. Podstatnú kapitolu tu tvorí, vzhľadom na vymedzenú tému práce, časť zameraná na symboliku strateného raja a utópie v ich rôznych imaglogických podobách. Voči takémuto rozdeleniu nemožno mať žiadne výhrady. Čo sa však autorke dizertačnej práce stalo je, že nedokázala „skrotiť“ pocit, že musí pri každej téme povedať, čo najviac z toho, čo si k nej našťudovala.

Vlastne tým podceňuje svojho čitateľa (v jej očiach zrejme nevedomého čitateľa) a podsúva mu aj to, čo zainteresovaný čitateľ takejto práce už mnohokrát čítal a pozná. Práca sa tak v tejto časti pomaly stáva akousi učebnicou s didaktickým zámerom. Podlieha informačnému bohatstvu sekundárnej literatúry, vzdáva sa od svojho vlastného zámeru, a hoci sa k nemu po viacerých stranách autorka vždy vracia, čitateľa už nepresvedčí o tom, že všetko to, čo povedala bolo pre jej vlastný text potrebné. Stáva sa jej aj to, že text pertraktovanej publikácie, z ktorej čerpá, postupne, priam chronologicky odinterpretuje (napr. Aínisa, Bhabha). Čitateľ sa síce dozvie mnohé zaujímavosti a súvislosti, a treba povedať, že doktorandka má aj dar písania, takže sa jej text výborne číta, a čitateľ si až potom uvedomí, že téma je predsa inde a že na mnohé informácie stačilo odkázať v poznámkovom aparáte. Týmto postupom sa autorke dizertácie stalo, že jej teoretická časť narástla tak, že došlo k disproporcii medzi ňou a časťou praktickou. Na druhej strane treba však doktorandke priznať dôslednú snahu o prepájanie teoretických informácií s témou práce, resp. s odkazmi na ich budúce využitie. V tejto súvislosti sa môžeme zastaviť aj pri štruktúre práce a jej textovej stránke a musíme doktorandku pochváliť za to, že jej práca je jasne a logicky štrukturovaná, a to nielen čo sa týka kapitol ale i podkapitol a odsekov, je prehľadná, je napísaná zrozumiteľným a fundovaným vedeckým jazykom a s odbornou rozvahou. Jej text spĺňa aj všetky kritériá textovosti – je intencionálny, koherentný i kohézny. Autorka dokazuje svojím textom vysokú vedeckú erudíciu a intelektuálnu senzibilitu. Prečítala veľké množstvo sekundárnej literatúry, a čo si veľmi cením, nezabúda na vedecké authority domácej (českej) vedy a ich výsledky homogénne zakomponúva do svojej práce. Pripomínam túto skutočnosť preto, že najmä v prípade cudzojazyčných prác, takáto prax nie vždy je zvykom.

Za podstatnú v prvej časti práce pokladám kapitolu Metodologie a metodické uchopení tématu (136). Práve ona odkazuje na to, že sa autorka pustila novou cestou vnímania literatúry – tu konkrétne cestou metódy postkoloniálnych „formulácií“ (ako sama prijíma tento termín) a novohistorických interpretácií. Aj keď sa príliš detailne zdržiava pri ich predstaviteľoch a základných definíciách, je táto voľba, vzhľadom na tematické vymedzenie práce a produktívne prepojenie s úskaliami postkoloniálneho myslenia v a o latinskoamerickej literatúre (str. 174) jednoznačne opodstatnená a preto aj akceptovateľná.

Čo však v práci absentuje, a zvyčajne to vo vedeckých prácach býva hneď prvá kapitola, je stav výskumu problematiky, jeho zhodnotenie a formulovanie zámeru, ako na tento výskum predložená práca nadväzuje, reaguje, v čom ho chce posunúť, prehĺbiť,

rozvinúť. Zo zoznamu literatúry na konci práce je síce zjavné, že autorka predchádzajúci výskum pozná a uvedené publikácie zrejme aj prečítala, preto je udivujúce, že takúto kapitolu do práce nezaradila. Vo vedeckej spisbe je tento postup bežný a očakávaný, a preto bol aj v tejto práci potrebný.

Na 207 stranách teoretickej časti práce doktorandka presvedčivo preukázala, že pozná potrebné historické, politické, kultúrne pozadie a potrebný diskurz pre skúmanie vymedzenej problematiky a že je teoreticky a metodologicky pripravená spracovať materiál textov dánskych imigrantov v Argentíne a latinskoamerických imigrantov v Dánsku a ich obrazy Dánska z aspektu otázky vnímania krajiny ako utópie a (strateného/získaného) raja. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že autorka už v názve dizertačnej práce veľmi správne siahla po pojme „texty.“ Nehovorí o literatúre iba v zmysle beletrie a jej žánrov ale prijíma do optiky aj iné texty, ktoré ozrejmujú spoločensko-politický diskurz v zmysle novohistorizmu.

Praktická časť pozostáva vlastne z dvoch ťažiskových kapitol. Aj keď názov praktická časť nie je pre vedecký diskurz veľmi adekvátny a skôr by sa dalo prijať pomenovanie analytická časť, je jej previazanosť s teoretickou časťou zjavná a dôsledná. Prvá kapitola tejto tzv. praktickej časti má východiskovú optiku u Dánov v Argentíne, druhá u latinskoamerických autorov v Dánsku, pričom sa obe zameriavajú na priestor Dánska, a to cez prizmu magológie, buď z pohľadu strateného raja a utópie alebo nájseného raja a utópie. Vysoko treba oceniť výsledky terénneho výskumu doktorandky priamo v Argentíne. Už samotný fakt, že v Argentíne získala, a potom najmä prečítala a spracovala také množstvo textov, vzbudzuje rešpekt. Autorka postupuje po časovej osi, prihliadajúc na imigráciu pred rokom 1870 a postupne sleduje na vybratých textoch rôznych autorov jej pokračovanie v rozpätí viac ako sto rokov. Ťažiskovou autoritou prvého obdobia je osobnosť zakladateľa dánskej komunity v Tandile Juana Fugla zakotvená v niekoľkých dielach viacerých autorov. Následne ponúka práca pestrú a širokú škálu rôznych diel a autorov, v ktorých sa premietajú rôzne podoby konštrukcie obrazov Dánska v jednotlivých časových obdobiach. Hoci z väčšej časti ide v primárnych textoch o memoárovú a cestopisnú literatúru, ktorá je, súdiac aj podľa prekladov citovaných textov silne faktografická až dokumentárna, nedá mi nepripomenúť, že doktorandka, na môj vkus, veľmi často postupuje pozitivisticky a nedodržiava dostatočný odstup od textu ako fikcie. Informácie prijíma ako historické fakty, resp. ich kladie do korelácie s historickou realitou. Ani keď vezmeme do úvahy novopozitivistickú optiku, nemôžeme tento prístup akceptovať. Literatúra vytvára svoj vlastný obraz, svoju fikciu a tá nemusí korešpondovať so skutočnosťou. Môže ju iba dotvárať. Preto by som, v prípade že

v budúcnosti bude práca publikovaná, odporúčala túto skutočnosť veľmi dôkladne znova prejsť a formulácie zväziť. Druhá kapitola praktickej časti je, vzhľadom na podstatne menšie časové vymedzenie príchodu latinskoamerických imigrantov do Dánska, kratšia a má skôr prehľadový než analytický alebo interpretačný charakter. Osobne si myslím, že aj keď je ambícia autorky tejto dizertačnej práce jasná a tkvie v snahe o porovnanie daných obrazov strateného a vytúženého raja a utópie, ukázala sa táto, sama o osebe príťažlivá korelácia, ako nie veľmi produktívna. Ak si vezmeme rozsah práce, tak na hlbšiu sondu do témy obrazu Dánska v latinskoamerických textoch nezostal dostatočný priestor. Ak by sa autorka rozhodla pre publikovanie svojej práce v knižnej forme, tak by som určite prehĺbila práve túto časť a podstatne zredukovala viaceré súčasti tzv. teoretickej časti.

Záverom by som chcela povedať, že sa doktorandka svojou dizertačnou prácou preukázala nielen ako škandinavistka a literárna vedkyňa, ale tým, že hlboko načrela do mnohých oblastí spoločenských vied – do histórie, filozofie, filozofie jazyka, kulturológie, sociológie, politológie, etc. - ponúkla jedno moderné mnohovýrovné, multikultúrne a interdisciplinárne zamerané dielo.

Otázky:

Napriek tomu, že akceptujem postkoloniálne čítanie vybraných textov, by som sa doktorandky rada opýtala na literárny aspekt skúmaných diel, t.j., aké ich umelecké ambície v ich textoch vnímala, v čom sa prejavili a ako pôsobia. Tiež by som sa chcela opýtať na stav jazyka v dielach druhej generácie imigrantov, t.j. či nedochádza k archaizácii dánčiny, obdobne ako to vidíme napr. u Finošvédov, resp., či sa dánsky jazyk latinskoamerickým imigrantov nestáva zmiešaninou dánčiny a španielčiny, podobne ako maďarský jazyk maďarskej menšiny žijúcej na Slovensku, teda, či nehrozí nebezpečenstvo takej kultúrnej odlišnosti, že eventuality prijímateľ v Dánsku ho už nielen kultúrne ale ani jazykovo nedokáže prijať.

Záver:

Práca splňuje a prekračuje požiadavky štandardne kladené na dizertačné práce, doporučujem ju na obhajobu a navrhujem klasifikáciu prospela.

V Bratislave, 23. 8.2015

doc. PhDr. Margita Gáborová. CSc.